

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercuria si sambata.

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in lăintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a treia câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariulu Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 5.

Sibiu, 14/26 Ianuariu 1878.

Anulu I.

Catastru.

Naturalistii bestrani scia se spuna multe lucruri fiorose despre unu animalu reptile fabulosu, pe care-lu numia sierpe de mare si-lu descria ca pe monstrulu celu mai fiorosu, care ar fi in stare se tiena corabi'a in locu si se inghitia pe corabieri. De ani 24 incoce catastrofulu in Transilvani'a trecu prin atatea prefaceri si inghiti atatea milioane, in catu pe bietii locuitori, proprietari mici si mari de pamentu, audiendu numai de numele catastrofulu, ii apuca fiori reci mai alesu candu cu acela se mai aducea in legatura si cestiunile de comasatiune, si segregatiune. A mesura mereu proprietatile si totu a nu le sci mesurate; a le clasifica neincetatu si a nu le mai vede clasificate; a le pretiui de nenumerate ori si a nu le sci valoarea; a le taxa spre a plati dupa ele darea de pamentu si a da de reclamatiuni neterminabili, — acesta fu pana acuma sortea catastrofulu Transilvaniei.

De vreo-doi ani incoce ti s'ar fi parutu, ca D-dieu isi va face macaru in acestu punctu mila cu acesta tiara, pentru-ca se apucasera cu totu adinsulu de regularea nefericitulu catastrofu pe temeliu imprumutate dela alte tieri bine regulate si alte scose esperienti'a platita cu sume enorme din averea poporulu. Astadi inse ce vedi! Certe uritiose in diarele magiare asupra neregularitatiloru ce se intempla din nou la intocmirea catastrofulu. Din exemple numeroase vomu scoate aci numai unulu din comitatulu Clusiu, care ne pote servi de chiaie la celelalte, si ca se nu ni se pota dice, ca dora amu exagera noi lucrulu, ilu scotemu si pe acesta din ministerialulu „Kelet“.

Inca din Iuniu 1877 comisiunea catastrala conchiamata de catra presedintele seu br. Bela Banffy, a constatat, ca dn. comissariu Sebes a comisu in operatele sale urmatorele erori: 1. Nu a inregistratu comunele cu respectu la insusirile climatice, ci au amestecatu hotara bune cu rele. 2. Ca pretiulu vitelor tragtorie nu l'a luat asia cumu este acela. 3) Ca simbrile ce se platescu pe di la lucratori cu vite si cu braciale le-a computatu prea scadiute. La cultur'a locurilor care se dau in parte, fia acelea fenatie, seu semenaturi de granatie (paiose), ori de sapa (cartofi, papusioiu etc.), nu le-a descrisu in modu practic. 5) Calitatea pamentulu productivu o a taxatu buna-ora la semenatura de

grau, atatu de susu, ca si cumu pamentulu Transilvaniei ar fi totu asia de bunu ca si alu Banatulu. 6) Calitatea fenatielor o a taxatu erasi forte susu. 7) Pretiurile de producte le-a pus pentru tienutulu intregu numai dupa cele dela Clusiu, ca se esa mai scumpe si prin acesta se dea proba, ca economii au venituri mari; dara nu toti producentii isi vendu productele loru la Clusiu, ci la forte multi le cauta se merga la piatie mai mici, ca Turd'a, Gherl'a s. a., pe unde productele sunt multu mai eftine. 8) Elu a clasificatu comunele numai in trei plaiuri, candu dupa situatiunea si natur'a pamentulu ar fi trebuit se se desface in cinci, seu celu pucinu in patru clase.

Vediendu comisiunea catastrala atate abusuri, a invitat pe d-lu comisariu ca se si-le indrepte; dara elu a respunsu rotundu, ca nu indrepta nimicu, sustiene tote asia precumu le-a pus, ca asia i suna instructiunile. Care instructiuni? intreb comisiunea; noi le cunosemu pe acelea, era altele nu poti se aibi nici dta. — Nu sciu eu de ale vostre, replica comissariulu, nu schimb nimicu. — Atunci comisiunea isi vediu de a le sale, insarcina pe o subcomisiune ca se esa la faci'a loculu si se supuna totu operatulu la revisiune minutiosa. S'a facutu si acesta, si inca asia, ca a resturnatu si schimbatu operatulu intregu. Acumu inse tienete la certe prin diarie.

Ei, bine, in comitatulu Clusiu s'a potutu intempla una corectiune ca acesta, ca au pasitu proprietari potenti si curagiosi la mediulocu; dara ce facu acei sateni ca vai de ei, carii statura dile intregi cu caciulele in mana pe la usi'a unuia si altuia. Bine dicea repausatulu Ebredes din Clusiu, ca e vai de locu si de omu. Dara ce mai Ebredes in susu si in diosu? Chiaru in dieta se audu marturisiri de acestea la fia-care ocaziune. Se audu: intra pe o urechie si esu pe alt'a.

Starea scololoru elementarie si primarie din Ungari'a si Transilvani'a in anulu 1875—6.

Ceea ce bate la ochi indata dela inceputu in conspectulu statisticu alu Ministrulu de culte si instructiune este constatarea, ca in vreo diece comitate ale Ungariei proprie si in partea Granitiei militare incorporate totu la Ungari'a, numerulu scololoru in locu se mai cresca, in anulu 1875 a

scadiutu cu 269, apoi mai totu in acelea in anulu 1876 se mai desfiintara alte 124 de scole. Dara si numerulu docentiloru a scadiutu, anume in anulu 1875 chiaru si in capital'a B.-Pesta cu 29, in comitatulu Heves cu 54; in alu Clusiu cu 13, a Nitrei cu 10, Satmaru 21, Scepusu 22 (intre nemti). In anulu 1876 s'au inpucinat docentii in comit. Abani cu 8, Solnocu interioru (Transilvani'a) totu cu 8, Nitra 14, Presburg (!) 36, Sabolciu 25.

Averea scololoru in vreo 11 comitate a scadiutu, in 9 a crescutu.

Alte cifre statistice. Numerulu comunelor in Ungari'a si Transilvani'a este 11,829. In anulu 1876 au fostu in tote acelea 15,388 scole. Numerulu prunciloru de ambele sexe obligati a merge la scola era in acelasi anu 2129597 adeca camu 15 1/2 % din populatiunea intraga. Din acea tinerime frageda au amblatu la scola in prea pucine tienuturi 80 pan' la 90 %, in altele numai 50—60 %, in cele mai multe abia 28—30 %.

In anulu 1876 limb'a invetiaturei a fostu in 6981 de scole cea magiara, in 1230 germana in 3057 de scole limb'a romana, in 1814 cea slavaca, in 278 serbesca (cu cirile) in 115 croata, aceeași limba cu litere pentru croatii catolici din Ungari'a propria, in 560 cea rutena, in 1263 de scole cate doue, ici coala si cate trei limbi.

Aci una impregiurare supara forte reu pe oficiosulu „Hon“ (Nr. 15). Elu adeca afla din tabellele comparative ca in anulu 1875 ambla in 6834 de scole 726360 baiati si baiate de nationalitate magiara, si totu atunci 169432 de nationalitate romana se afla in 3096 de scole; dara in anulu 1876 scolele romanesci s'au mai imultitu cu 39! Acestea cifre le numesce „Hon“ triste si spaimantatorie — szomor — sot megdobbentő. Pentru noi spaim'a lui „Hon“ insemna mai multu decat ori-care informatiuni ulteriore. Si adeca imultirea scololoru romanesci este periculosa?! Recomandam acestu confessiune a lui „Hon“ nu numai la toti romanii, ci la tota lumea civilisata, si inchiaiemu acestu scurtu sumariu numai cu observatiunea, ca supararea nostra cea mai mare este ca-ci nu avem scole indoitu mai multe, bune si dotate cumu se cade, ca se potemu innot mai usioru preste acestea balti ale barbariei, de care suntemu impesurati.

Foisióra „Observatoriulu“.

Patru dile.

Episodu din resbelulu presentu.

Traducere de Petra-Petrescu.

(Urmare si fine.)

Debelatu, ametitu, steteam aprupe fora consciintia. D'odata ... ore nu me 'nsiela fantasi'a-mi iritata? E realitate. Audu vorbindu. Audu tropotu de cai si voci omenesci. Asiu fi strigatu bucurosu. Dar' deca'su turci? Ce se va ntempla? Tortureloru d'acumu se voru alia altele mai inforatore, de cari se voru radica omulu perii 'n capu, candu le va ceti prin diarie. Ei despoe de piele, iti punu petiorele ranite pe focu ... Bine, dec' ar fi destulu cu atata; dar ei sunt inventiosi. Dieu, ore mai bine-e a-ti termina vieti'a in manile loru, de catu a mori aici? Deca inse voru fi d'ai nostri? O, arbori blastemati! de ce me 'ncongiurati de tote partile cu umbra desa? privirea nu mi-pote strabate pe nicairi, numai intr'unu locu potu petrunde in departare printre crengi, ca prin o ferestruica. Acolo, mi se pare, murmura unu pereuasiiu din care ne amu stemperatu setea inainte de lupta. Da, acolo e si bolovanulu celu mare, care ne-a servitu dreptu punctu prestu rin. Vocile nu se potu distinge. Nu poteam recunosce limb'a in care vorbescu; mi se debilitase si audiulu. D-dieule, indurate! Se fia d'ai nostri ... Voiu striga. Me voru audi si d'acolo de la peren. Ast'a va fi mai bine, decat se vinu in perichu d'a cade in ghiarele basi-bozuciloru. Dar unde ntardie asia multu? Asteptarea me chinuesce; nu mai sentiescu nici mirosulu cada-vrulu ... dest acel'a e totu ca mai nainte.

D'odata la trecatoarea preste peren aparut — cozaci. Cabate venete, elebarde (arme). O diumetate de sotnia. Inainte la toti, pe unu calu pomposu, unu oficeru cu barba negra. Abia trecu ostentii riuletulu, oficerulu se ntorce in sie si comandaza;

„Pasiu grabitu, marsiu!“

— Stati, stati, pentru D-dieu! Ajutoriu, fratiloru, ajutoriu! — am strigatu, inse lovirile copiteloru de cai, zurutulu sabieloru si scomotulu glasuriloru innecau rugamintea-mi ragusita — si nu me audira.

O, blastemu! Suspinandu cadu obositu la pamentu. Din stiel'a aruncata d'oparte se scurge ap'a, vieti'a mea, mentuirea mea, aceea, ce mi-mai potea prelungi existenti'a. Eu observu acest'a numai atunci, candu din ap'a, pe care pamentulu uscatu, o inghiti la momentu, abia remasese o diumetate de paharu.

Mai potu-mi aminti inmarmurirea, ce me coplesise 'n urm'a acestei intemplari inspaimentatore? Siedeam nemiscatu, cu ochii inchisi pe diumetate. Ventulu isi schimba directiunea neintreruptu si acusi me adia cu aeru prosperu, curatu, acusi era me'nadusi'a cu mirosulu cada-vrulu. Mum'a mea, scump'a mea muma! Iti vei smulge perulu albitu de pre capu, vei blastema din'a in care m'ai nascutu, vei blastema tota lumea, care a nascocitu resbelulu spre tortur'a omeniloru!

Dar tu, si Mari'a nu veti audi nici odata nemicu de suferintiele mele. Fi sanetosa mum'a mea, mirés'a mea, scump'a mea! O, catu e de dorerosu, catu de amaru. Sentiu ceva la inima ...

Era catielusulu celu albu! Servitoriulu n'avuse mila de elu, l'a trantitu cu capulu de pariete si pe urma l'a aruncatu afara. Si catielulu a traitu chinundu-se o di intraga. Dar eu sunt mai nenorocitu, ca-ci me chinuescu de trei dile. Mane — urmeza a patr'a di, dup'aceea vine a cincea, a sies'a ... morțe, unde esti? vino, vino si me ieu!

Dar morțe nu vine, nu me duce. Eu jacu in radiele sorelui nemilosu si n'am unu picuru de apa, ca se mi-udu gutulu ardietoriu si aburulu pestilentiosu alu cada-vrulu me innadusia. Corpulu e cu totulu stricatu, este nutrimentulu viermiloru. Candu voru fi gata cu elu si ii voru remane numai osale, va veni rondulu si la mine. Si me voi peface asemenea lui.

Din'a trece. Innoptea. Nimicu nou. Se revérta de diua. Nimicu nou. Mai trece o di ...

In tufe se misica ceva, frundiele zusescu, ca si candu si-ar siopti ceva. „Vei mori, mori, mori“, dicu ele. „Nu i-vei vede, nu, nu“, respundu frundiele din alta parte.

— Aici nici nu i-pote omulu vede de locu! resuna langa mine d'odata o voce tare.

Tresaru si la momentu imi vinu in ori. Din tufe privescu spre mine amicabile ochi vineti a lui Iacowlew, sergentulu nostru.

— Lopeti, aici! striga elu. Aci mai sunt doi; unulu d'ai nostri si unulu d'ai loru.

— Lopeti nu sunt de lipsa, n'aveti se me 'ngropati, eu traescu! — voiam se strigu, inse de pe buzele-mi uscate nu mi-scapa de catu unu suspinu ragusitu.

— D-diele, elu traesce! Boris Iwanow! Baiati, aici, amicul nostru traesce. In graba, doctorulu!

Dup'o diumetate de minuta imi torn'a 'n gura apa, vinarsu si inca ceva. Pe urma dispare totulu.

Lectic'a se misica legandu-se dulce. Acusi me trezescu, si era mi-pierdu sentirea. Ranele legate, me doru mai tare. Unu sentimentu veselu, ce nu se pote descrie imi petrunde prin totu corpulu ...

— Stati! puneti-lu diosu! Sanitari prindeti, radi-cati, inainte!

Asia comandu Petru Iwaniciu, oficerulu nostru de lazaretu, unu barbatu inaltu, subtile si placutu. Densulu e asia de mare, in catu intorcundu-mi capulu spre elu, neintreruptu ii vedu capulu cu barb'a-i lunga si rara de-si lectic'a mea e portata pe umerii a patru osteni mari si robusti.

— Petru Iwaniciu! — sioptii eu.

— Ce, amice?

Petru se pleca spre mine.

— Petre, ce ti-a disu mediculu? Voiu mori curendu?

— Ce ti-vine 'n minte Iwanow? Dta nu vei mori, Tote osale ti-sunt intregi. Fericitule!

Si era am adormitu, pierdiendu-mi tote sentirile.

Ungaria. Oradea, 20 Ianuarie 1878 st. n. Foile straine voindu a inaltia valórea episcopului Olteanu spunu că si scaunulu pontificalu ia adusu unu tribut de recunoscintia denumindulu inainte de mórte cu doue dile de assistente tronului papale si de Conte romanu. — Ce zelu archipastorescu a avutu Olteanu pentru baseric'a si dieces'a sa, o sciu pre bine preotii diecesei si mireni cari au umaritu cu attentione passii si faptele lui. Cu incetulu se desface velulu si le va cunosce acestea si lumea; nu e aci loculu se le desbatemu, voimu numai a impartasi stimatului publicu, ca titlele mai susu commemorate s'au donatu repausatului eppu din incidentulu jubileului seculare ce l'a avutu dieces'a in lun'a juniu an. trecut, pentru cá S. S. ponteficele sesi arate propensiunea sa facia de diecesa. Asia se motivéza acestu actu in rescrisulu Primatului dela Strigону. Cei ce nu credu potu vede actele in cancellari'a ordinariatului. Trebuie inse se amintimu, ca actulu ponteficalu prin nunciatura apostolica vienesa s'a transmis la Primatulu de Strigону, si acestu-a lu a impartasitu capitulului gr. cat. de Orade cu missile latine, sub adress'a: Venerabili capitulo catholico magnovaradinensi Rumenorum. Pe la noi si-punu omenii intrebarea „cine e capulu provinciei nóstre metropolitane Primatulu de Strigону, séu Metropolitulu dela Blasiu? Nu scie nunciatura vienesa ca chiar ponteficele Pio IX a rehabilitatu Metropolia gr. cat. de Fagarasiu cu resiedintia la Blasiu, ceea ce in bulla referitória la acestu actu se statoresce apriatu *).

Totu aceste dice si despre diecesa oradana, apoi dupa tóte aceste starea natiunale si basericesca a metropoliei gr. cat. de Alba-Julia — Blasiu — se statoresce prin mentiunat'a Bulla in cuvinte respicate **).

Deci déca suntemu scosi de sub jurisdictiunea Primatului de Strigону, si avemu capulu metropoliei nóstre, independinte in administratiune de Strigону ce se mai tramitu assemine decrete séu breve séu cumu se le numinu, prin autoritati straine eppiloru si dieceseloru nóstre si nu prin metropolitulu nostru? Noi rogamu pe Metropolitulu nostru cá se reflecte la acésta impregiurare, si se remonstreze la nunciatur'a apostolica, căci unele apucaturi ca aceste vatema semiulu poporeniloru gr. cat. Noi scimu ca repausatulu eppu Olteanu a fostu cu sentiemente si fapte ostile facia de auctoritatea metro-

*) Dioecesis fogarasiensem in Transilvania quae iam inde a sua institutione metropolitana juri archiepiscopii strigoniensis ad haec usque tempora obnoxia fuit, ab eadem jure et subjectione, ejusdem metropolitanae antistitis accedente consensu praemisso, auctoritate apostolica exinimus et dissolvimus ita ut ipsius dioecesis antistites, ecclesiae oppida etc. a pristina cui antea suberant metropolitae strigoniensis jurisdictione et quavis alia potestate et praerogativa jurisdictionali in perpetuum pariter exemptae sint exliberatae.

**) „Quae cum ita sint, tum magnovaradinensis et fogarasiensis, tum duarum per nos erectarum, lugosiensis nimirum et armenopolitanae — gherla — dioecesium territoria una cum ibi existentibus Civitatibus, oppidis etc. in ecclesiasticam provinciam gr. catholicam unitam linguae romanae atque adeo unam archiepiscopalem metropolitanam sedem fogarasiensem Romanorum gr. rit. Cat. uniti eadem apostolica auctoritate perpetuo quoque erigimus et instituimus“.

Me trezii in lazaretulu divisiunei. Inainte vedu mediculu, femei de caritate si intre acesti-a fisionomi'a cunoscuta a unui renumitu professoru din Petruburg, care operá la petiórele mele. Mânile ii sunt pline de sânge. Elu nu mai stá multu plecatu la petiórele mele, si-apoi imi dice:

— Acumu, fi ferice june! Esti scapatu. Unu petioru, ce e dreptu ti l'am taiatu, inse totu e bine. Poti vorbi?

— Potu, disei, si le-amu povestitu, ceea ce am scrisu aici . . .

Diverse.

(Lucruri), cari se vedu numai in America. Diuariulu Times din Kansas ofere cá premiu fia-carui din abonatii sei o femeia tenera si frumósá. In urm'a acesteia-a vinu numerosi abonati cari ceru se remana necunoscuti pâna la tragerea locului. Mai tardiu diariulu a publicatu numele si fotografiile castigatiloru si castigatiloru si s'a insarcinatu se faca cheltueile de nunta si se gasduésca pe noii sóci in lun'a de miere. „Resboulu“.

(Operile literare remase dupa Thiers). „Liberté“ ne impartasiesce urmatórea consemnare despre operile remase dupa Thiers: 1. O istoria completa asupra regulárii indemnitati de resbelu cu Germania si a negotiariilor urmate cu banchierii si institutelu de creditu pentru operatiuni financiali; 2. Fragmente asupra diferiteloru intemplári politice de sub Ludovicu Philipu, pe cari sub imperiu le duse in strainatate. Acestea inca nu sunt in posesiunea executoriloru testamentari; 3. Istori'a mai multoru episoade din tempulu presidentiei lui Thiers, in fine 4. dorere necompletu, opulu filosofico-naturalu, inceputu la 1852, asupra originei si destinatiunei omului, unu feliu de cosmogonia spiritualistica, in care dlu Thiers, basatu pe studiulu naturei voia se arete si justifice convingerea sa asupra nemoriei spiritului.

politana gr. catolica; scimu cá totu ce numai a potutu a facutu spre a o delatura din diecesa sa; inse din unele excese si neregularitati cá aceste nu trebuie se se faca regula, cu atatu mai pucinu se le inbratiosieze locurile inalte, căci arme de acestea au doue taisiuri, apoi hodie mihi, cras tibi. Unu poporénu gr. cat.

Alegerile municipale in Comitatulu Huniador'a.

(Fine.)

Constatu cu tóte aceste adeverulu si la acestu locu, cá ori-care partida unгурésca ar' fi asiguratulu romaniloru garantiele cerute de ei, si li s'ar' fi impreunatu voturile romanesci, — acelu partidu reesia invingatoriu, — prin calea speciala inse a romaniloru, — si codirea a unor'a dintre a-i nostri, cá-ci din 104 voturi romanesci declarate in 9, numai 79 sustienusera curagiulu lucrarei sale directe si legale, a resultatu invingerea partidului Barcianu, cu deosebire si pentru aceea, fiindcă partidulu Szereday nesustienutu de romani, era in óre-care minoritate facia de adversariulu seu barcianu, dar' cu deosebire fiindca chiaru partisanii sereadaisti vedindu-se cadiuti, au intorsu fói'a, si au desertatu in castrele celui cu mai multe sianse de invingere; asia a crescutu apoi partidulu Barcianu invingatoriu, la numeru nesperatu de ei insii.

Trécuta odata acésta lupta pentru antaiatate, ungurii nu mai avea interese speciali, pre care spriginite se le scótia la invingere chiar' si prin voturi romanesci, — ci aci s'au unitu toti ungurii, precumu prevediusera óre-câti romani, spre scopulu de a scóte list'a invingátore, ce au fostu stabilitu ei impreuna si fara diferentia de principii — si care contiené chiar acele propositiuni, ce au reesitu de resultatu din scrutiniulu voturiloru, séu din aclamatiunile nearticulate a le bucuriei resfatiata.

Romanii constanti in convingerea lor, — singuru pentrucá se asigure pucine posturi celoru mai meritati de ele, si cari avéu conditiunea neaparata de a le implini — au incercatu cu alesulu vice-comite, si cu partidulu seu, in a carui frunte era Contele Kun Stefanu, cá se dea si se asigure posturile destinate pentru romani acelorlu mai meritati, si pre cari noi avemu se-i desemnamu. Atátu vice-comitele cátu si Kun conte au datu parol'a lor de onóre, cá voru respecta cererea nóstra, si in specialu voru mediuloci siguru, afara de alte merunte si neinsemnate posturi, celu de pretore in cerculu Bradu, din fostulu comitatu Zarandu, pentru individulu care l'a ocupatu si pâna aci, anume Ladislau Popu, despre care insusi comitele supremu s'a exprimat, cá-lu are de primulu pretore inteligente, zelosu si diligente in intregu teritoriulu vastulu seu comitatu. — Ci verb'a si parol'a domnésca s'a lasatu de rusine; la care au contribuitu romanii chiar' din Deva, cerendu si punendu candidare romanésca in acelu cercu alu Bradului, contra candidatulu comunu si romanescu Popu, de siguru cá se se implinésca scriptur'a: perirea ta din tine! Adeveratu ca romanu s'a alesu in persón'a D-lui Simeonu Piso, dara solidaritatea fu compromisa.

Cá de incheiere la acestu istoricu lungusioru am numai se ve mai descoperiu dorinti'a, cá macaru acei pucini romani, cáti au fostu alesi mai totu la posturi subordonate, se nu'si uite, cá sunt si romani, nu numai functionari, se'si implinésca loculu cu onóre, ne cautandu la respecte, la reserve, la conditiuni, si preteste, si unde voru vedea, cá romanii suntu ne indreptatiti, cá dreptatea, ecuitatea si legalitatea suntu calcate, se nu taca; List'a oficialiloru romani urméza aci: Georgiu Csáklány, presedinte la scaunulu orf., Ionu Simionasiu asesoru la scaunulu orf., Ferd. Nádasdy (Sirbina) v.-notariu, Tobia Mihaloviciu, pretore in Baiade-Crisiu, Simionu Piso, pretore in Bradu, Georgiu Nandra si Georgiu Herbai, subpretori in Ilioia si Dobra, si Dr. St. Erdeli, medicu de cercu in Baia-de-Crisiu. Acesta este personalulu oficialu romanu aplicatu din grati'a domnésca!

Dupa aceste permiteti-mi dle redactore! cá in pucine trasuri generali se ve aretu undulatiunea spiritului ce a domnit in totu decursulu alegerei de trei dile.

Conferinti'a romanésca numerosa in membri, au aclamatu cu viia emotiune de multumire precederea si comunicariile delegatiunei sele, si anume au meritatu si au fostu distinsi pentru silintiele lor spre inaintarea bunului publicu dlu Sigismundu Borlea si Dr. Avramu Tincu; in celelalte conferinti'a a discutatulu cu multu interesu, la inceputu obiectivu si chiar' sublimu, inaltandu reputatiunea si onórea natiunala; mai cátra frangerea pânei inse s'au auditu pucine voturi romanesci inspirate de interesu

particulariu, nu destulu de demnu pentru caus'a comuna. Ci aceste voci ragusite de fric'a ne-succesului nu merita a fi considerate, cu atatu mai pucinu comunicate publicului mare; — cu machuire sufletésca inse, pentru corectiune in viitoriu nu trebe se tréca fara apostrofare, cá unu oficialu, contra voturiloru esprese romanesci, a declarat in conferintia, cá trebuie delaturata reputatiunea natiunala, cându e verb'a ca se se impartiesca posturi; pentru aceea ni-e frica de engagemente antiromanesci; dar' vomu vedé ce va mai fi!

Merita condemnare portarea romanésca a Deveniloru proprii si mai susu specificati, pentru siovairile lor, si simularile facia de conferinti'a romanesci, — aflandu-se, ca densii consentisera déjà la planulu impartirii colaciloru, asia dupa cumu ungurii l'au pregatitu, — si asupra caroru nu potemu destulu a ne exprime condolenti'a — pentru decaderea lor in sentiulu si curagiulu natiunalu romanescu.

Mai in urma invetiulu din tóte e, cá parolele domnesci asta-di suntu date numai pentru cá se aiba ce neconsiderá, si ca ori ce asiedimente si pacturi cu adversarii nostri suntu facute numai dreptu momele, pâna la urmarea actului engagiatu, cá atunci se se demintiesca, — si prin urmare credintiele si sperantiele asiediate in aceste compromise suntu si remanu vane si sterile, si in fine cá romanii dismembrati se pierdu si intarescu pe adversarii lor.

Tristu si amaru invetiu pentru noi romanii de aici e si acela, cá chiar' unii dintre ai nostri, cu propriile lor voturi si vointie au ingropatu sperantiele si dorintiele cele mai legitime ale romaniloru, si asia ei singuri spriginescu si sustienu apasarile si nedreptatirile ce ni se intempla in tóte dilele.

Tacitu.

Processulu Miletics.

(Urmare.)

A dou'a di de pertractare.

Iovanovics, martorulu la care se provóca apertoriulu, fassiunéza urmatórele: cunoscu pe Rankovics. Mai pe urma l'am intelnitu in Juliu 1876 in carcerulu din Becichereculu mare, unde insumi, fiindu denunciatu, am suferitu arestu de patru luni si apoi fui eliberatu lipsindu dovedi obiective in contra mea. Mi se spuse, ca Rankovics a fostu prinsu in Becse si d'acolo escortatu in carceru. Eu me aflam tocma in cancelari'a carcerului si mi-scriam apelatiunea, d'odata audu pe Rankovics facundu scomotu mare naintea ferestrei. Injurandu se espectorá in limb'a serbéscá: „blastemu pe D-dieulu ungurescu si tribunalele unguresci; in locu se mi-dee bani, me 'nchidu pentru Miletics, pe care nice nu l'am vediatu, nici nu l'am agraítu in Belgradu“. Rankovics strigá mai departe, mai bine se prinda pe capitanulu politiei, Stefanu Molnar, care concese contrabandarea unei nai cu 20,000 puscii spre Serbi'a pentru care faptu a primitu 2—3,000 de galbini. Rankovics ceru se se aviseze de sosirea lui, comitele supremu, care ii este amicu intimu si cu care a beutu adese; chiar si consululu generalu din Belgradu, principele Wrede, déca ar voi se i-telegrafeze, inca s'ar intrepune pentru densulu la regimulu magiaru. Elu adause mai departe, ca va face intocma cá Rozsa Sandor, va denuncia pe toti, caror'a le este inamicu, in cátu edificiulu acest'a va fi prea micu, cá se cuprinda pe toti, pe cáti ii va denuncia densulu.

Martorulu fassiunéza mai departe, cá a vediatu pe Rankovics mai adese in convorbire cu tierénulu Rajcsanyi, care inca se aflá pe atunci in prinsóre.

Rankovics néga, ca ar fi fostu cu Iovanovics intr'o odaia. Acest'a inse raspunde, ca la aerisarea odaiei acusi se aflá intr'un'a, acusi intr'alta chilia cu Rankovics si Rajcsanyi. De altmintrea Rankovics erá in arestu nu numai pentru crima politica, ci si pentru vetamare corporala.

Rajcsanyi dice ca aflandu-se in arestulu din Becicherecu, de unde fu eliberatu, cá nevinovatu, a cunoscutu bine pe Rankovics si ca acest'a injurá de repetite ori asupra modulu cu care erá tractatu. — Rajcsanyi repetiesce aprópe din vorba in vorba fassiunea lui Iovanovics.

Rankovics concede, ca a locuitu intr'o odaia cu Rajcsanyi. Afirmá inse, ca ar fi disu numai: Vreau se scie ceva despre Miletics de aceea me tractéza ast-feliu, dar atáta se scie ei (dicandu acestea a radiatu pumnulu).

Se cetescu mai multe acte asup'r'a portarii din trecut a lui Rankovics.

Dr. Polit: Ve rogu a se constatá, ca la 30 aug. 1876 Rankovics este eliberatu din arestu, si la 31 aug. depune juramentu cá martoru in contra lui Miletics.

Din alte acte se vede, ca la 1876 fiindu acusatulu pentru sila, scapá din lips'a de dovedi, de alta parte, ca pentru vetamare grea corporala, fu condamnatu la carceru de 6 luni.

In fine se constata, ca la aretarea lui D. Szavics si F. Rankovics, George Rankovics erá in cercetare pentru falsificarea a trei politie de 300 fl. 500 si 600 60 cr. ca cercetarea se sistase, fiindu ca acusatorii isi retrasese pèr'a. — Dr. Polit: Me rogu a se constatá ca aretările aceste contra lui Rankovics se facura inca in 1876, inainte de fierberile serbesci, eu punu pondu pe acést'a.

Tribunalulu decide cá martorii: Boszkovics, Stefanovics, Obradovics, Miletics si I. Iovanovics si Rajcsanyi se depuna juramentul pentru fassiuile lor.

(Va urma.)

Romani'a. Bucuresci, 10/22 Ianuaru. Déca vreunu statu si natiune a sciutu se'si arate recunoscinti'a in fapta cátra cei ce si-au versatu sangele lor pentru libertatile publice si independenti'a patriei, apoi aceea este in epoc'a nóstra natiunea romanésca. Campani'a inca nu s'a terminatu si pacea nu s'a inchietu, dara Camerele Romaniei si Domnitoriulu s'au grabitu a remunera sacrificiele de sange prin urmatori'a lege de pensiuni.

CAROLU I.

Prin grati'a lui Dumnedieu si vointi'a nationala, Domnu alu Romaniloru.

La toti de fačia si viitori sanatate.

Asupra raportului ministrului Nostru secretariu de Statu la departamentulu de resbelu, sub Nr. 19,014 pe lenga care ne supune spre sanctionare legea relativa la pensiunea militariloru remasi infirmi din caus'a raniloru dobandite in resbelu, precumu si a veduveloru si orfaneloru celor morti in lupta, votata de Corpurile Legiuitoare.

In virtutea art. 93 din Constitutiune.

Amu sanctionatu si sanctionamu.

Amu promulgatu si promulgamu cele ce urméza:

L e g e.

Art. 1. Oficierii de ori-ce gradu, sub-oficierii, caporalii si soldatii, ori-care aru fi fostu durat'a servitiulu lor, voru avea dreptu la pensiune pe bazele indicate in art. 5, daca voru fi fostu raniti gravu si intr'unu chipu incurabilulu, in evenimentele resbelului.

Ei voru avea acelasi dreptu daca voru fi dobanditu infirmitati grave si incurabile, recunoscute a fi provenitu din ostelile si pericolile campaniei.

Art. 2. Ranile sau infirmitatile, provenite din cauzele enunciate, daca ele au ocasionatu orbirea, amputati'a sau perderea absoluta a usagiului unuia sau mai multoru membre.

Art. 3. In casurile mai pucinu grave, ele dau locu la pensiune sub conditiunile urmátore:

1. Pentru oficierii, daca ele 'i punu in stare a nu mai putea remané in activitate si le ridica posibilitatea de a reintrá mai tardiu in armata.

2. Pentru sub-oficieri, caporalii si soldatii, daca ele 'i punu in stare a nu mai putea servi si a nu'si mai putea scóte hrana.

Art. 4. Ranirile si infirmitatile sub-oficieriloru, caporaliloru si soldatiloru, cari voru fi recunoscute incurabile, dobandite in cursulu evenimentelor resboiului, dar' cari nu punu pe suferindu in posibilitate de a se hrani, nu dau dreptu la pensiune ci la unu ajutoru de lei 240, platitu odata in momentulu pornirei la vatr'a sa.

Art. 5. Se fixéza bazele pensiunei precumu urméza:

- Oficierii voru avea o pensiune egála cu solda intréga (fara accesorii), cuvenita gradului ce avea in momentul candu a fostu ranitu sau a devenitu infirmu.
- Sub-oficierii voru avea o pensiune de 360 lei pe anu.
- Caporalii voru avea o pensiune de 300 lei pe anu.
- Soldatii voru avea o pensiune de 240 lei pe anu.

Art. 6. Aceste pensiuni voru fi reversibile dupa mórtrea titularului, asupra veduveloru pana la mórtrea sau remaritatea lor, si asupra copiiloru pana la majoritatea lor.

Art. 7. Veduvele si copii militariloru ucisi pe campulu de batae, precumu si veduvile si copii militariloru morti din caus'a evenimentelor resboiului sau din caus'a bóleloru, sub influenti'a carora au fostu supusi prin obligatiuni ale servitiului lor in campanie, au dreptulu a primi aceiasi pensiune care s'ar fi cuvenitu sociulu sau tatalui lor, daca ar' fi traitu cu rane sau infirmi.

Pensiunea veduveloru incetéza la remaritatea lor. Pensiunea copiiloru curge pana la majoritatea lor.

Art. 8. In tóte casurile aratate mai susu, veduvile fara copii primescu pensiunea jumetate.

Art. 9. In casu cá, militarulu nu ar lasa veduve sau copii, ci unu tata infirmu, sau o muma veduva si fara midilóce de esistentia, pensiunea cuvenita lui va profita tatalui sau mumei numai catu va trai.

Daca militarulu lasa o socia fara copii si care are dreptu la jumetate de pensiune cea alta jumetate de pensiune o voru primi parintii fara midilóce.

Art. 10. Pensiunile datorite tuturor militariloru, in conditiunile lelei de facia, se voru platí de cass'a dotatiunei óstei. Statulu va retine din subventiunea ce da anualminte cassei pensiuniloru sum'a ce se va constata ca densa datoréza oficieriloru si urmasiloru lor, in momentul ranirei sau infirmitatei, conformu lelei generale a pensiuniloru, si le va versa de-a dreptulu in cass'a dotatiunei óstei.

Se voru afecta la plata acestoru pensiuni tóte veniturile cassei de dotatiune a óstei, cari prin legi speciale n'ar avea alta destinatiune.

Se va prevedea in budgetulu Statului sum'a necesara pe fia-care anu pentru acoperirea pensiuniloru acordate cu legea de facia.

Art. 11. La 25 a fia-carei luni cass'a de dotatiune a óstei va da ordonantia casieriloru generali pentru plat'a pensiuniloru din judetiu.

Casierii generali voru elibera imediatu mandate individuale si le voru tramite in comunele unde domiciliéza pensionarii.

Perceptorii comunali voru achita la prezentare aceste mandate celoru in dreptu, de la cari voru primi cuitantie legalisate de primari.

Art. 12. Gradele inferióre cari, pe langa pensiunea prevediuta in acésta lege, aru fi dobanditu dreptulu si la alte pensiuni, precumu suntu aceia ai ordinului „Steau'a Romaniei“ sau aceea pentru servitiulu de 12 ani ca sergenti, nu voru putea primi, din aceste din urma, de catu jumetate din sumele prevediute de legile speciale.

Art. 13. Copii militariloru morti sau deveniti infirmi voru avea dreptulu a fi crescuti gratis in institutiunile de instructiune ale Statului. Pentru copii orfani de tata si mama pensiunea va fi retienuta in favórea Statului pentru totu timpulu catu ei se voru aflá in acele institutiuni.

Art. 14. Pensiunile, infintiate prin present'a lege, nu suntu supuse la nici o retienere.

Art. 15. Pensiunile acestea nu se potu instraina, ele nu se potu nici urmari si secuestra de catu numai pentru casurile art. 185 si 187 codulu civilu.

Art. 16. Ori-ce militariu pensionatu sub ori-ce titlu va fi, precumu si aceia carora s'a datu numai ajutoriu, conformu art. 4, primescu de la Statu midilóce de transportu spre a se întórce la vetrele lor.

Afara de acésta ei remanu stapani pe efectele lor de micu echipamentu.

Art. 17. Ori-ce militariu, veduva, orfanu sau parinte care va voi a face se i se valoreze dreptulu seu la pensiune din causa de raniri sau infirmitati, trebue se adreséze cerere cátra ministerulu de resbelu. Ministerulu va procede imediatu la verificarea drepturiloru reclamantului.

Art. 18. Ministerulu de resbelu va constata cauzele raniloru sau infirmitatiloru, fie prin raporturile oficiale si alte documente autentice, cari voru constata faptulu sau prin certificatele autoritatiloru militare, sau in fine prin o informatiune sau ancheta ordonata de densulu.

Art. 19. Ministerulu de resbelu, constatandu dreptulu la pensiune va libera unu titlu de pensiune sau unu mandatu de ajutoriu militariloru, veduveloru, orfaniloru sau parintiloru admisi a se bucura de dispositiunile lelei de facia.

Art. 20. Dreptulu orfelinelor la pensiune se va putea reclama si de vre-una din rude sau de primarulu loculu unde ei s'ar afla.

Art. 21. Tóte cererile cumu si constatarile dreptulu la pensiune, precumu si legalisarile cuitantiloru, cari se dau de pensionari pentru primirea pensiunei, suntu scutite de timbru.

Art. 22. Ori-ce dispositiuni de legi si regulamente anterióre, contrarii presentei legi, suntu si remanu abrogate.

Facemu cunoscutu si ordonamu ca cele de facia investite cu sigilulu statulu si trecute in „Monitorulu oficial“, sa fie adresate autoritatiloru administrative si judeciare, spre ale inscrie in registrele lor si ale observa intocmai, ér' ministrii nostri secretari de statu la departementele de resbelu si acelu de justitia suntu insarcinati cu ducerea la indeplinire a decretulu de facia.

Datu in Bucuresci, la 29 Decembre 1877.

(„Monitoriu.“)

CAROLU.

Sciri diverse.

(Procese de presa.) Acelea se inmultiescu si in Transilvani'a; dara nu scimu cumu se intempla, cá ele cadu unele dupa altele asupra diareloru germane Sieb Tageblatt din Sibiu si Kronstädter Zeitung din Brasiovu; dara Gazet'a Transilvaniei s'erma le intrepe pe acelea cá-ci i s'au intentatu doue dintr'odata cu terminu pe 12 si 26 Februaru, care pre cátu sentemu informati ambele au se ajunga la óresicare celebritate, cá-ci sunt camu complicate. Pe cátu aflamu din diarie, Cehiloru in Bohemi'a si Ruteniloru in Galiti'a le merge intocma cu publicitatea lor. Dara incai aceia au numai una lege de pressa, éra nu doue, si asia li se mesura la toti cu un'a. Preste acesta; in legea austriaca mai este si procedur'a obiectiva, unde procurorulu lovesce in carte, diariu, articlu, pamfletu, le confisca si lasa persón'a in pace. La noi totudeauna este atacata numai person'a.

(Veniturile universitatiei sasesci pe a. 1878.) Cele ordinare s'au evalvatu la 150028 fl. 62 cr., extraordinarie la 4500 fl., in sum'a totala 154528 fl. 62 cr. Spelele pe acelasi anu sunt prevediute cu 154273 fl. 27 cr., asia ar remané unu prisosu de 255 fl. 35 cr.

La fondulu asia numiteloru siepte judetie, care se administréza separat, venitul pe anulu acesta e computatu cu 57067 fl. 14 cr., éra spelele totali cu 56545 fl. 65 1/2 cr., prin urmare cu micu prisosu de 521 fl. 48 1/2 cr. Acelea doue venituri considerate cá interese cu 5% aru corespunde la unu capitalu de preste 4 milióne fl.

(Datoriile statulu.) Dintr'unu actu parlamentariu dela Vien'a aflamu, cá in a. tr. 1877 Cislaitani'a cautá se mai adaoga la datoriile sale 91 milióne, éra Ungari'a 105 milióne. Aceste cifre se afla trecute si in motiunea cea importanta a deputatulu dr. Sturm. Este totuodata téma mare cá deficitulu pe anulu 1878 va esi érasí celu pucinu la 50 de milióne.

(Necrologia.) Mihaiu de Mocioni, cu ánama infranta de durere face de scire in numele seu, precumu si in alu filoru sei Alessandro si Eugeniu, mai departe Andreiu Mocioni de Foen si cu socí'a sa Laura nascuta Cernovits de Macea, Antoniu de Mocioni si cu socí'a sa Iosefina nascuta baronessa Brudern, si cu a fiiloru Zenone si Victoru, Georgiu de Mocioni cu soci'a sa Helena nascuta Somogyi de Gyöngyös, si cu fiicele lor Livia si Georgina, in fine Eva de Mocioni, — d-spre preduos'a incetare din viétia a neuitabilei sale consorte, resp. mame, surori, cumnate si matusie, a domiei Catarina de Mocioni, nascuta Mocioni de Foen, carea in 7/19 Ianuaru a. c. dupa miédiadi la 5 óre, dupa o scurta suferintia, prevediuta cu santele taine, in etate de 71 de ani, de apoplessia cerebrale, a adormitu fericita intru Domnulu.

Remasitiile pamentesci a scumpei decedate se voru binecuventá in diu'a de 9/21 Ianuaru dupa miédiadi la 3 óre in „Grand Hôtel Hungaria“, dupa ritulu greco-orientalu, de aci se voru transportá la Foen si se voru depune acolo pentru odihna eterna in mormentulu familiei.

Parastasulu se va celebrá in Budapesta la 18 Februaru (2 Martiu) nainte de miédiadi la 10 óre in biserica greco-romana. — Fia-i tierin'a usióra!

— Nic. Popescu, pictorulu romanu a repausatu in Lugosiu la 29 Dec.; Gavrilu Ardeleanu, rigorosante in medicina, in etate de 24 ani la 11 Ianuaru; Ioanu Bratu, parochu in Resinari la 19 Ian.; Georgiu Trombitiasiu, parochu in Vaid'a rece la 13 Ian.

(Regele Victoru Emanuelu) sciá bine limb'a germana si cetea cu placere pe poetii germani in originalu. In castelulu regescu din Turin este in camer'a de lucru a regelui unu dulapu fórté simplu pentru carti. Aci se potu vedé operile poetiloru Schiller si Heine unulu langa altulu. Re galantuomo cetea multu pe Schiller, caci acestu poetu nu numai ca adesea 'l incanta, dar' i-a scapatu si viat'a.

Era in lupt'a de la Novara; Victoru Emanuelu sta in cele d'antaiu rënduri si de-odata simti ca ar fi primitu o lovitura. Tunic'a sa era rupta in peptu, regele insa remase neatinsu.

Volumulu grosu alu cartei Wilhelm Tell, pe care o luase s'o cetésca in campanie, si pe care o purta in posunarulu de la peptu alu hainei, opri glontiu, asia ca nu atinse catusi de putinu pe Victoru Emanuelu.

Legatur'a cartei este simpla si se afla in dulapulu cu carti din Turinu, unde se póte vedé si glontiu.

(Regelui Victoru Emanuelu) i se facu observarea, ca regimulu seu este prea liberalu cu impartirea decoratiuniloru. Elu response: „dóue lucruri sunt, cari nu trebue denegate, candu le cere cineva: unu buchetu pentru o dama si o decoratiune pentru unu domnu.“

(Telefonulu.) Cu acestu nou aparatu de comunicatiune s'au facutu diverse incercári anume intre Sabiu si Brasiovu intre Clusiu si Desiu, intre Muresiani si Sighisióra. Tóte au avutu succesu favoritoriu.

✓ Conversatiuni literarie.

Despre dictionariulu academicu alu limbei romane.

(Urmare.)

4. D'in contra vorbele de origine neromanica, ca slava, cinste,iubire, ibovnicu, vreme, vremelnicu, stape-nire, slujba, slujbasiu, etc., nu potu si nu se cade se aiba locu intr'unu dictionariu romanescu. Cu atátu mai pucinu potu figurá bene in acestu monumentu allu romanitatiei nostre, vorbe, cari, romanesci de origine, au inse forma straina, ca acarnitia, guraritia, amarnicu, etc., cari de neappperatu cauta se dé loculu celloru ce se audu cu forma romaneca: acariu, gurare, amaru. La curati'a forme cauta se tienemu si mai multu inca de cátu la a materiei, pentru co form'a determina si mai bene de cátu materi'a addeveratulu caracteriu allu unei limbe. Limb'a nostra ar poté avé de diece ori mai multe vorbe straine, si totusi ar remané romanica, pre cátu tempu si ar pastrá, cumu si a pastratu, form'a sa romanica. Cátu de mare este superioritatea forme asup'a materiei, se pote intelege forte bene si d'in alte ordini de lucruri, cari cadu mai dreptu sub sentirile nóstre: frumosele pannure ce se tiessu d'in lan'a oiloru nostre, elegantile mobili ce se facu d'in lemnulu superbiloru nuci ai Romaniei, lussosele metassarie ce se tragu d'in gogosiele vermiloru crescuti de Románi, suntu verce, numai romanesci nu, pentru co, de si fabricate d'in materi'a romaneca, form'a inse, sub care ne revinu, le este intiparita de mân'a artistulu strainu. Asiá déro pentru vorbele de origine romanica, inse de forma straina, cauta se fimu, de se pote, mai riguros de cátu pentru celle ce si de origine si de forma suntu straine limbei nostre. Scimu co pentru apperarea acestoru parasite, cari nu potu de cátu suffocá arborele románu si împedecá regulat'a si perfect'a lui desvoltare, producu unii argumentele celle mai speciose. „Care limba, dicu ei, nu a admissu vorbe straine? A scote apoi d'in limba assemeni vorbe, cari coprendu atâtea trassure viue d'in viétia poporulu ce vorbesce acea limba, este ca si unu sacri-legiu. Ce este in fine limb'a deco nu mediloculu de intelegere si comunicare a ideelor? Prin urmare deco vorbele straine sunt bene intellesse de poporu, pentru ce se punemu in loculu lor altele neintellesse numai pentru cuventulu de puritate a limbei?“ — Acesta si alte assemeni vorbe nu ar meritá nici unu respunsu, deco amu prepune macariu, co vinu d'in una rea credentia. Sentemu inse deplenu cuvinsi, co cei ce le dicu, nu si au datu tota luarea amente la una cestiune asiá de importante, si co, deco adjungu la conclusioni atátu de pucinu fundate, caus'a este numai co nu au consi-

deratu lucrulu destullu de affundu si pre tote faciele lui. Si mai antâiu ar caută se ne întrebăm, cari a-nume si de ce natura sunt vorbele straine ce au capetatu unu dreptu de cetate in alte limbe culte alle Europei? Numai unu respunsu categoricu si precisu la acesta întrebare pote dá una deslegare satisfactoria cestionei vorbeloru straine d'in limb'a nostra. Nu este aci loculu de a intră in ammenuntele ce s'ar cere spre a pune in deplena lumina tote datele, câte aru fi necesarie la deslegarea unei probleme asiá de delicata. Cauta déro se ne margenimu a trage luarea a mente numai, co in domeniulu vietiei intime: in religione, in politica, in administratie, in legislatione, in ocupationile de tota diu'a si de tota or'a in totu ce atenge mai de apprope pre omu, verce limba culta cu greu si forte raru a lassatu se petruna si se prenda radecina vorbele straine. Unu fericitu instinctu de conservare, asemenea cellui ce are fiacare finta viua, inspira fiacarei limbe orore de verce strainismi. Acésta-a se pote vedé in limbele culte celle mai bene formate, si lucrulu nu potea si nu pote merge almentrele cu limb'a romanesca. Au reu a facutu limb'a romanesca, de a cautatu se se scape de zapcii, ispravnici, polcovnici, praporici, etc.? Cene ar fi acellu Român, care, vercâta affectione ar portá d'in errore credemu, vorbeloru straine, ar vré se se numesca astadi slujbasu, sluga a stapanirei, etc., mai bene de câtu functionariu, ministru, etc.? Cene ar avé coragiulu se sustiena, co stapanitoriulu si hospodariulu mai potu figurá lónga domnitoriu sau domnu, la care Românulu a tienutu cu atât'a cerbicia, pentru co nemica n'a potutu se lu faca se uite, co asiá se intitulá insusi divulu Traianu, care l'a addussu pre acestu territoriu? Căti apoi d'in Români au sciutu, si mai vertosu căti sciutu astadi ce erau podorojnele, otrosieniele, pisaniele, aterdisirile, aotorisirile, etc.? Căti d'in Români intellegu ce suntu voscresnele, bogorodicele, polonoscitiele, etc.? Pote cineva sustiené macariu, co assemeni vorbe straine suntu mai intellesse Românulu de câtu celle curatu romanesce, cari au luatu si au se iea loculu acelloru-a? Este addeveratu, co unele vorbe straine sunt mai conosciute unei parti de Români, dero acelleasi sunt cu totulu neconosciute altei parti de Români: vreme, didu sau agudu, plugu, poruncire, etc. nu su de locu conosciute unui mare numeru de Români, cari in locule au vorbele curatu romanesce: tempu, muru, aratru, demandare. Cene déro pote sustiené, co romanescele: tempu si demandare nu au dreptulu de a inlaturá cu totulu parasitele: vreme si poruncire? Romanesculu demandare cauta se allunge pre strainulu poruncire, cu atâtu mai multu cu câtu acestu-a sterpu pre pamentulu romanescu nu a datu si nu mai pote dá decâtu porunca, pre candu acellu-a se presenta incongruatu de una numerosa familia: mandare, mandatu, mandariu, comandare comanda, recomandare, recomandatione, recomandabile, etc. Propuneti déro, câtu veti vré, fora locu si fora temeiu, esemplele altoru limbe la imitarea Românulu; spariati-lu de asemenea, câtu veti vré, cu pretensulu attentatu ce prin espulsionea vorbeloru straine ar comitte asupr'a vietiei selle istorice: cu nemica, déro cu nemica nu lu veti aduce se respecte strainismulu nerationale, care i suge si séca cea mai buna vena a vietiei selle. Religionea, de care Românulu addeveratu a avutu si are unu sentimentu asiá de viu, religionea potut'a ore se lu faca a adoptá sfetu sau precist'a in locu de santu si precurat'a? Facia cu acésta repulsione ce Românii, casi vercare alta natione, semtu pentru totu ce este strainu limbei lor, barbarii luminati, cari cu argumente speciose cauta a apperá strainismii d'in limb'a româna, convinsi co instinctulu mai neci una data nu insella, ar fi détori se demonstre, co in acestu punctu instinctulu poporului este ratecitu. Acésta-a inse, in starea de astadi a scientiei, le ar fi preste potentia: coci scientia reconosce, cumu si instinctulu poporului semte, co limb'a, casi suffletulu poporului ce se manifesta intr'ens'a, este unu ce viu si organicu, care se desvolta d'in unu micu numeru de radecini, intogmai

precumu unu mundru si tufosu arbore cresce d'in una mica sementia aru cata in pamentu. Marirea prin adausse de d'in afora este déro totu atâtu de contraria naturei limbei, câtu si naturei unei plante sau unei animale. Consecenti'a neinlaturata a acestui principiu este, co cu câtu una limba se desvolta mai conformu naturei selle, d'in propriulu seu fundu, cu atâtu aceea limba este mai usiora de preceputu, cu atâtu devine instrumentu mai comodu de comunicare a ideelor, de inaintare pre callea culturei, de intellegere si de infratire intre toti membrii ce ua vorbescu. D'in contra limb'a ce are nefericirea de a fi petrunsa, si mai multu sau mai pucinu inundata de vorbe straine, casi plant'a infasiurata de parasite, e impededata in desvoltarea sa regulata si condemnata a langedi, si prin acésta a opri sporulu cugetarei insasi. Asiá mersulu mai rapedu sau mai lentu allu unui poporu pre callea civilisationei, marirea, poterea si prosperitatea lui, in fine sortea si posetionea lui, in senulu marei familie a genului omenescu, depende forte multu de la curati'a limbei, ce si a datu de organu cugetarei selle. Asiá déro puritatea limbei este una cerentia imperiosa nu numai a instinctulu populariu, ci si a menti sanetosa si luminata prin esperientia si reflexione. Co prin curatierea limbei române de strainismi s'aru sterge pretiose urne d'in viét'a multu incercatei nostre natione, o! de acésta-a se nu ne tememu prea multu: coci plagele ce s'au addussu limbei nostre, sunt asiá de profunde; loviturile ce i s'au datu, sunt asiá de gravi, in câtu, vercâtu de mari aru fi adopertionile nostre spre a le vendecá, totusi voru remané ici si collo órecari cicatrici, órecari venetari pre formos'a facia a acestei nobile si gratiosa vergine a Italiei. In adeveru afora de categorii vorbeloru straine attensa mai susu, in loculu caroru-a au reintratu vorbe curatu romanesce, si au reintratu in modu nerevocabile, pentru co s'au popularisatu mai multu sau mai pucinu, se afla inca unu numeru de cuvente, parte de origine inca neconosciuta, parte de origine neindoiosu straina, cari, fiindu co se afla in gur'a Româniloru d'in mai multe provincie, fiindu co prin intrarea lor in locutioni popularie si prin derivatele ce au datu, au prensu radicine mai multu sau mai pucinu affunde in limba; fiindu co in fine neci in form'a loru grammaticale, neci in structur'a lor fonetica, nu presenta nemica strainiu urechiei romanesce, se potu admite la dreptulu de cetatiania româna, si prin urmare introduce in dictionariulu limbei române. Atari vorbe, cumu su, de esemplu, baba bobu, bellanu- bellauru, platica, peticu, plosca, etc., potu satisfacere pre deplenu dorentia celloru ce aru vré se afle si in limba urne d'in trecutulu nostru istoricu, fora se altere puritatea limbei: elle voru fi ca pucin'a arama ce intra intr'una formosa moneta de auru. In fine cei ce d'in punctu de vedere istoricu tienu cu sinceritate la strainismii ce au petrunsu dupo tempuri in limb'a nostra, se potu pre deplenu linisci: coci la tote vorbele straine escluse d'in dictionariu stau deschise portile glossariulu in care voru intrá impreuna cu cuventele române de origine, déro straine de forma, cumu si cu vorbele, cari ca deranjamentu, attasiamentu, avangarda, guerra, etc., desi imprumutate d'in limbe sorori cu a nostra, nu suntu inse de origine romanică. Pentru acesti d'in urma strainismi lessicografulu român cauta se fia cu atâtu mai inessorabile, cu câtu in favorea lor nu se pote aduce neci macariu scus'a ce se invoca pentru cei alti scus'a co se afla mai demultu conosciuti cellu pucinu unei parti de Români. Totu in glossariu se voru arruncá de una camu data si acelle vorbe, cari, de si de origine conosciute romanică, ceru inse desvoltari mai large spre a se poté invederá modulu lor de formatione, sau cari, de si prin structur'a fonetica si alte caracterie nu presenta nemica contrariu legiloru limbei, nu se potu inse legá cu deplena certitudine de una annumita radecina romanică, si au prin urmare lipsa de a trece prin purgatoriulu unoru mai lunge si minutiose discussioni.

5. Materi'a glossariulu astufelu definita, nu mai lassa, credemu, neci una indointia asupr'a coprensulu

dictionariulu. Totusi pentru mai multa lamurire nu va fi de prisosu a adauge si urmatorielle esplecari. Si mai antaniu se intellege de sene, co termenii grecesci de arti si scientie, admissi in tote limbele romanice, nu se potu considerá ca straini limbei române, precumu neci vorbe ca trufia, tegaia, téca, pirosii etc., cari de si de origine greca, porta inse sigillulu unei inalta vechime, se afla in gur'a mai totoru Româniloru, si nu se potu neci decumu confunde cu celle de importatione mai noua, cumu syntrofia, etc. apoi asupr'a materiei curatu romanică, asupr'a vorbeloru formate d'in radecine curatu latine, este necesariu ca in intrassea istoriei limbei se se stabileasca, co cuventele d'in acesta vasta fontana se impartu, dupo epoc'a de formatione, in doue categorie bene destincte, si a nume: 1° vorbele ce s'au affiatu in usu inainte de 1830; 2° vorbele de atunci si peno astadi intrate in usu limbei. Celle de antani'a categoria se afla tote cu pucine esceptioni, in gur'a Româniloru din tote partile; celle de a dou'a categoria, de si unele mai vulgarisate de câtu alte, totusi d'in natur'a lucrulu insusi nu s'au potutu inca respandí intre toti Români. De acea, in interessea istoriei limbei, cumu s'a dissu, se voru destinge cu accuratetia de celle alte prin semnulu (*).

6. Dupo esemplulu celloru mai noue modelle de dictionarie, si pentru cuventulu necontestatu si necontestabile, co dictionariulu cauta se coprenda limb'a in totulu seu, dandú nu numai materi'a, ci si form'a limbei, precumu s'a admissu a se tractá in articlii speciali particellele neseeparabili, ca ab, ob, re, trans, etc., cari nu occurrú nici una data in limb'a nostra ca vorbe de sene statorie; asiá a cautatu se se admitta a se tractá separatú si suffissele de derivatione, cumu osu, tate, ticu, etc., cari de asemenea nu au in limba una individualitate nedependente, déro cari in vederea atâtu a sensulu delicatu si variatu ce dau vorbeloru, cu cari se incorpora, câtu si a legiloru bene determinate, dupo cari se affigu in capetulu cuventelor, merita de certu fiacare una tractare particularia. Spre a prevení inse de la inceputu, co este vorb'a de una particula, sau de unu suffissu fora essistientia individuale in limba, si unoru-a si altoru-a se prepune semnulu (+). In fine studiulu superficialu allu limbei nostre si allu limbei latine pre de una parte, influenti'a esclusiva a limbei francesca pre de alt'a, au facutu co, in contra genului limbei nostre, s'au introdussu de unu tempu incoe in usu limbei numai certe derivate d'in una radecina romanică, lassanduse la una parte atâtu radecin'a, câtu si celle alte derivate alle ei. Unu asemenea processu ar avé de resultatu scoterea limbei d'in mersulu ei regulatu in desvoltarea organica, care este, cumu s'a arretatu, un'a d'in conditionile fundamentali spre a facilitá intellegerea limbei. Ca se se puna una stavila acestei tendentie contraria si chiaru funesta limbei nostre; ca se se dé fiacarui Român mediloculu de a petrunde in fondulu limbei selle si de a u imbraciá cu facilitate in totulu ei; ca se se inlature periculu ce ne ammenintia de a perde, prin aventulu pré inainte a unei parti a nationei si remanerea pré inderetu a massei poporului in callea culturei, de a perde marele privilegiu de care peno astadi ne amu bucuratu, vorbindu cu totii acea-esi limba: a cautatu se se introduca in dictionariulu român si radecinele, d'in cari, inainte de 1830, si mai vertosu de la acésta epoca in coce, s'au luatu in usu limbei numai unele derivate. Déco ponderosele cuvente ce espusemu, milita cu potere in favorea acestei imbunetature, esemple, cari se ua autorise, inca nu lipescu. In dictionarielle limbeloru classice, mai allessu alle limbei ellenice, se dau de ordinariu si acelle vorbe sau forme de vorbe, despre cari nu su probe, co aru fi avutu cursu in usu limbei, déro cari, ca radecine, espleca alte vorbe derivate; si nu amu intellege, dece in dictionariulu român nu ne amu folosi de acestu processu, care ar dá fiacarui Român mediloculu de a studiá, peno la unu punctu, limb'a sa cu acellu-asi folosu ce d'in studiulu limbeloru classice trage una parte de Români mai favoriti de impregiurari. Assemeni radecine, cari au datu derivate in limba, fora se intre si elle insesi in usu, se insemna, pentru destingere, cu (++). Nu mai remane acum de câtu una sengura si ultima observatiune de facutu asupr'a coprensulu dictionariulu român: in respectulu vorbeloru de arti, maestrie sau scientie, de cari amu avé sentita lipsa, si cari nu s'aru poté affá in limb'a latina sau formá d'in una radecina romanică, déro aru essiste in alte limbe romanice noue, s'a adoptatu ca regula a nu admite in dictionariulu român de câtu pre acellea, cari s'aru affá adoptate cellu pucinu in doue d'in acelle limbe romanice, in cea italiana si francesca.

(Va urmá).

Cursulu monetelor in val. austr.

Vienna, 24 Ianuariu.

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.60 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.48 1/2 „
Imperialu rusesc	„ 9.72 „
Moneta germana de 20 marce	„ 11.80 „
Sovereigns englesi	„ 11.94 „
Lira turcesca	„ 10.70 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ 103.30 „

Cursuri de Bucuresei in Lei noi (franci).

21/9 Ianuariu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l. 93.50 b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„ — „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„ 89.50 „
Creditu fonciariu (hipot.) rurale cu 7%	„ 83.25 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„ 71. — „
Imprumutulu municipale non (alu capit.) din 1875 cu 8%	„ 81.75 „
Fondulu de pensuni (per 300 l. a.) cu 10%	„ 135. — „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„ — „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„ — „
Dacia, Compania de ascur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„ 200. — „
Romani'a. Compania de ascur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„ 40. — „

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiu.

Anuntiu.

Subscribulu mi-amu transpusu cancelari'a advocatiale dela Abrudu la Sibiu Strad'a Urezului Nr. 25 in Etagiulu alu II-lea; — ceea ce prin acést'a cu aceea observare se aduce la cunoscentia onoratiulu publicu si a clientiloru mei: cumca tote causele dejá mie incredintiate si incredintiate le voi efeptui cu tota promitutiunea si conscientiositate. — Sibiu in 1-a Ianuariu 1878 st. v.

L. Basiliiu Poppu d' Harsianu, advocatu.

2-2

Tiparituri

pentru

antistii comunale si notari

se afla

in tipografi'a lui W. Krafft

Sibiu (strad'a Urezului).

„ALBINA“

Institutu de creditu si de economii in Sibiu

(Strad'a Baier Nr. 1 in casa propria.)

Fondatu in anulu 1871

cu unu capitalu de actiuni de 300,000 fiorini platitu intregu.

I. Accórda imprumuturi ipotecari cu terminulu celu mai lungu de 10 ani, sub conditiunea responderii in rate si in anuitati.

II. Escomptéza schimburi (cambie) cu celu pucinu 3 subscieri si cu terminu de celu multu 6 luni. Prolongatiunile sunt admise pre-langa responderea de a 5-a parte din capitalu, dându-se despre restu schimbu nou cu subscierile de mai inainte.

III. Accórda credite ficse coperite prin sigurantia ipotecaria, pre-langa folosirea lor cu schimburi de 6 luni séu cu obligatiuni compuse la notariu publicu. Creditulu se deschide pe timpu nedeterminatu si se poté folosi cu inlesnire, intregu séu in parte, ori-candu respectivulu are trebuintia.

IV. Imprumuta pe obiecte de valóre (harthie, moneta etc. depuse cá amanetu).

V. Cumpera si vinde imobili (case, mosie etc.)

VI. Primesce depuneri de capitale spre fructificare cu 6, 6 1/2 si 7%. La finea fia-carui semestru interesele neridicate se capitaliséza, adica s'adaugu la capitalu pentru fructificare mai departe.

Regulamente speciali pentru toti ramii de operatiune se afla gratis la cass'a institutului si pe-la agentii nostri din districte. Acelesi se tramitu la cerere si prin posta ori-unde.

Sibiu, 4. Ianuariu 1878 st. n.

Directiunea institutului.